

Urbano Manchobas, izen handiko arkitektoa (II)

Aurreko alean, heriotza-zigor bati ihesika, erbestera begira laga genuen Ermuko seme hau. Bera eta bere familiarentzako babesa eta bake lekua bilatuko du Europan lehenengo eta Venezuelan gero. Bere ibilbidearen hariari tiraka jarraitzeko aukera ondoko lerrootan.

1937. Gerratearen su eta garrak oraindik bizi-bizi, Santanderrera aldeko du. Hantxe amaitzen da gerratearekin batera Ermuan hasi zuen diarioa eta, susmatzerik ez badu ere, bertan hasiko du itzulerarik gabeko bidaia. Ziburun batuko da emazte Manolita eta hiru seme-alabekin. Arkitekto legez lana egiterik ez duenez, marrazkilari gisa arituko da hango altzari-denda baten.

1938. Seme-alabak Bruse-lara bidaliko dituzte andragizonak; beranduago, babesa eta bizi izateko aterpe bat eskainiko dien Malinas hiri flandriarrera ailegatuko dira eurok. Anberesen, Urbano funtzionario gisa ariko da Belgikan kokatuta dagoen Euzko Jaurilaritzarentzat. Ormaiztegiko zubiaren aingurak askatzeko ekimenagatik, bere zain hiru heriotza-zigor ditu Pirinioen alde honetan, “pena de muerte en ausencia” sailkapenarekin. *Ausentzian*, bertan ez zela epaitua izan zen adierazle.

1939. Munduko II. Guda hasi baino egun batzuk lehe-

nago, Urbano Venezuela-rantz abiatuko da itsasontziz. Caracasen Leizaola familiaren Zumaia Hotelean hartzen du ostatu, Espainiatik hanka egindako euskaldun ugarirekin batera. Hamar urte luze egingo ditu han bakarrik, etxekoak ikusteke, itzultzeko irrikan, adi beti hemengo egoerari... Nazioarteko komunitatearen erregimen frankistaren onespének ilusio asko zapuztuko ditu eta, epe laburrean gatazka zuzentzerik ez dagoela ikusita, andra-gizonek familia osoa Venezuelan batzea erabakiko dute. 1949a amaitzeaz da.

Dena egiteke

Ana Isabel Recalde, Deustuko Unibertsitateko irakasleak *Identidad e integración. Voces del exilio vasco* lanean argitzen duenez, “Venezuelak harrera egin zien ez bakarrik esiliatu euskaldunei, espainolei ere. Han petroleoaren eraginez aldaketa betean zegoen herrialdea topatu zuten eta lanbide liberaldunek, tartean arkitektoek, gizarte ve-

nezolarraren garapen eta gorgaldian hartu zuten parte”. Urbanok ia bizitza osoa Construcciones Paul enpresan emango du lanean. Henry Vicentek *Arquitecturas desplazadas. Rafael Bergamín y las arquitecturas del exilio español en Venezuela* izenburuko doktoretesia esaten digun bezala “Venezuelara erbesteratutako arkitektoen lanaren ikus-

pegi panoramiko batek, bi muturretan jartzen gaitu: Rafael Bergamínena, Espainiako arkitektura razionalistaren protagonistarena, eta Urbano de Manchobasena, bere euskal aurrekari erre-gionalak esploratzeko aro betean zegoena”. Autore honek argitzen digun bezala, 50eko hamarkada sasoi oparoa izango da Manchobasentzat. Eraikuntza ugari si-

T XALAPARTA
ABERNA

**Eta asteburuetan
pintxoak, afariak
eta bokatak!**

**Erdikokale 13
(Ermua)**

- Itsaskabra pudina.
- Txipiroiak.
- Piper beteak: okela edo onddoak.
- Fritoak: urdaiazpikoa edo onddoak.
- Redondo saltsan.
- Sagar tarta.
- Gazta tarta.
- Tortila patata...

**ENKARGYAK
943 030 299**

ileapaindegia

Silvia

peluquería

Asteartetik ostiralera
9:00-12:00 15:00-19:00
Larunbata
8:30-13:00

943 170474

688819336

natuko ditu, batzuk 2005etik Interes Kultureko Ondasun legez katalogatutakoak, eta hamarkada horretako "hiri arkitekturarik onenaren testigantza" kontsideratutakoak: Carlos Delgado Chalbaud urbanizazioa (1950tik aurrera), Aralar eraikina (1950), Maria Auxiliadora ikastetxea (1953), *neovasco* estiloko Yriarte (1955) eta Urbaneja (1956) etxeak, El Carmelo ikastetxea (1957)... Hauen aurretikoak dira San Andres *quinta* (1940), N. Sra. de Guadalupe ikastetxea (1948) eta Colimodio eraikina (1949); beranduagoak eta 75 urteko gizon edadetua zela, Punto Fijo eraikina (1960), Jesus Obrero ikastetxearen aurreproiektua (1961) eta Coromotoko eliza (1961). Berak proiektatutakoak dira ere Carúpanoko udaletxea, Las Marías eraikina, Industria Farmazeutikoa, Ricardo Beimerren etxea, Biarritz erresidentzia

Caracaseko Yriarte etxearen aurrean, Arantza alaba.

eta Mendigain eraikina, zortzi lagun bizi izango dena, tartean bera, eta gaur egun ere Imanol semearen ondorengoena. Andoni Manchobas lobaren esanetan "Mendigain berak kalkulatu zuen. Caracaseko 1967ko lurrikara handian, etxeko guztiak alde eta berak, alargunduta ordurako, hantxe egin zuen lo, bazekielako zenbat hormigoi zuen, hormen zabalera, zutabeen sendotasuna... Tente jarraitzen du! Dena den, Caracas asko aldatu da eta berak kalkulaturako eraikin batzuk botata daude, berriak altxatzeko".

Han lagun handiak egingo ditu, euskaldunak asko. Arantza alabak Ana Isabel Recalderen lanean kontatzen duen bezala "Pixkanakako prozesua da, apurka-apurka inguratzen zaituen guztiaz erlazionatzen joatearena. *Bunker* baten bizi zara, baina ezagutzen zoaz euskaldunak, espainiarrak, venezuelarrak... eta integratzea beste erremediorik ez dago". Eta alabaren akorduz, mota guztietako lagunak "Gure aitak, nazionalista eta elizkoia, harreman handia izan zuen beste ideologia batzuetako pertsonekin; esaterako, biziki maite zuen Toribio Etxeberria ei-

Manchobas Egaña familia Anberesen, 1938an

bartarra, atea eta sozialista errepublikazalea. Izan zaitezkeen nazionalista, sozialista edo komunista, baina guztiaren gainetik euskalduna. Lezio bat ematen digute". Euskal Etxeko saltsa, domeketako meza, familia... hauekin bere gainontzeko zaletasunak partekatzen ditu: irakurtzea, argazkiak ateratzea, margotzea (berak egindako irudiak Caracasen kontserbatzen ditu oraindik familiak), ibiltzea... 80 urte beteta, oinazeen kilometroak egiten ditu Caracas guztian zehar, Andoniren gogorapenez "argal, ilea zurri, beti tente"... haren baten buruan oraindik proiekturen bat dantzan.

Euskal Herrira itzultze kontuetaz Arantzaren berbetan, "Aita hil arte behin-behineko egoeran bizi ginen guztiok, haren heriotza-zigorra tarteko. Amak esaten zuen bezala 'altzairuak, juxtuak', beti itzultzeko

esperantzarekin. Seme-alabak nagusitzen doazen heinean, bueltatzeko gogo bizia desagertuaz doa. Bena tan integratu den belaunaldia gure seme-alabena da". 60ko hamarkadan, Urbanok Euskal Herrira bidaiatzeko ahalegina egingo du, baina lagunak eta Euzko Jaurlaritzak burutik kenduko diote, bere kontrako zigor judizialak bere horretan jarraitzen duelako.

1968. Eroriko baten eta haren ondorengo ebakuntzaren konplikazioaren ondorioz, apirilaren 26an zenduko da. Caracaseko Hegoaldeko kanposantuan hilobiratzten dute, *Panteón de los Vascos* deritzon lekuan. Andoniren esanetan "aitxitzak Venezuelen errekonozimendua eta aukerak izan zituen, eta aprobetxatzen jakin zituen". Doala hemendik ere gure aitorpena eta miresmena, Urbán!

Estibalitz González

solozabal
tabakoak

torrekua 1
tel./fax: 943 17 07 33

SEHIGA
PROTECCIÓN LABORAL
Y AN BABESERAKO
ORNIDURA

Goienkale kalea (Ermua)
Tel: 943 172 454
sehiga.proteccionlaboral@gmail.com

SAGARDUI
poltsak

Zubiaurre, 29 - Ermua - 943 170305

Komunitateak
San Pelayo
Aholkularitza
juridikoa

Tel./Fax. 943 17 15 65 / 943 17 25 04
San Pelayo 6-A (Eroski gainean) 46 P.K. - Ermua

CAPRI
PIZZERIA
943 03 33 15

optika itze

✓ ENTZUMENAREN DOHAINEKO KONTROLAK
✓ AUDIFONOETAN AZKENENGO TEKNOLOGIA

Probaleku, 7 Tfnoa. 943 17 46 51